

dicimus, inter alia quæ requiruntur, vt examinatio hæc
 3 testium proficiat actori, & debet intra annum proponere
 actionem, ob quæ curauit testes illos examinari, alioquin
 aduersus eum erit præsumptio examinationem in frau-
 dem, ad perpetuam rei memoriam factam fuisse. Sicuti
 sancitum est in d.c. quoniam frequenter, & ibi gl. in ver-
 bo, in fraudem, quod & affirmarunt Bal. ibidem, Alcia-
 rus in tract. de præsumptionibus, in præmissis, in secunda
 parte, num. 13. & Andreas Gaillius in lib. 1. Practicarum
 Obseruat. obseruat. 96. nu. 6. qui præsumptionem hanc
 iuris, & de iure esse scripserunt. Aduersus tamen hanc
 præsumptionem, admittitur contraria probatio indire-
 cta, nempe probando lapsum adhuc non esse annum, ab
 eo tempore examinationum citra, sicuti præcitato in lo-
 co admonuit Alcianus. Et præterea intelligitur currere
 tempus, si est in facultate actoris agere, secus si non possit,
 vt quia actio esset conditionalis, vel in diem, quæ adhuc
 non est interuenuit. Ita Bar. in authen. sed & si quis, C. de sen-
 & interlocut. omnium iudic. & manifestè Mynfingerus
 singularium obseruationum centuria quarta, obseruat.
 72. illud etiam hac in re obseruandum est, quod vt con-
 cedatur facultas hæc actori examinandi testes ad æternam
 rei memoriam, & præcedere debet quædam summa
 4 cognitio de valetudine, senectute, vel absentia, & nõ leui
 de causa concedi debet facultas hæc, quemadmodum
 scribunt omnes in d.c. quoniam frequenter, vt lite non
 contestat. & Io. Arie ab Orolera Hispanus in summa no-
 bilitatis Hispanica, par. 5. cap. 1. nu. 3. Imò etiam requi-
 ritur iudicis interlocutoria, qua declaratur testes esse va-
 letudinario, vel senio confectos, vel abesse diu oportere.
 Bar. & reliqui in l. lege Aquilia, §. si delectum, ff. ad legem
 Aquil. Roland. in cons. 23. num. 2. l. lib. 3. Quæ ta-
 men interlocutoria & declaratio satis pronuntiata cen-
 setur, quædo iudex committit ipsorum testium examen,
 nõ factio illo significatur iudicis voluntas & animus. Ita
 in specie respondit Crau. in cons. 319. nu. 2. vers. ceterum,
 non enudo. post Soc. Sen. in cons. 244. col. 5. vers. nõ ob-
 stat, lib. 2. Et si ab his dissentiat Rol. in d. cons. 23. in fin.
 lib. 5. affirmans communem opinionem esse contra So-
 cinum, & Crauettam. Quod verum nõ esse crediderim,
 cum Socinus & Crauetta concedant, requiri interlocu-
 toriam, sed dicunt iudicem committendo ipsum examen,
 satis dici interlocutum fuisse. Est enim tacita interlocu-
 toria, quæ sufficit, sicuti scribunt Doct. in l. proceden-
 te, C. de dilatio, & dicemus infra, in præsumpt. 48.

In testibus interdum præsumi vitia, quibus eorum fides debilitatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Delinquere nemo præsumitur.
- 2 Testes, qui spontè se offerunt ad dicenda testimonia, in fide se suspectos faciunt.
- 3 Testes animosè nimis deponentes fiunt suspecti.
- 4 Testes à dicendo testimonio se subtrahentes, gratia, odio, vel timore facere præsumuntur.
- Et quid operetur hæc præsumptio, num. 5.
- 6 Testes deponentes sermone præmeditato suspecti fiunt.
- 7 Testes super negatiua loco & tempore non coarctata deponentes, suspecti fiunt.
- 8 Testium fides suspecta redditur, quando post dictum testimonium corrigunt attestacionem.

P R A E S V M P T. LV.

ET SI enim præsumptio iure & ratione probata est,
 1 neminem præsumi delinquere, l. merito, ff. pro lo-
 cio, tum maximè testes, qui iurati in iudicijs testimoniũ
 ferunt. Attamen nonnunquam euenire solet, vt vitia

præsumantur, quibus suspecta eorum fides redditur. Et
 primum quidem est vitium, quando testes ipsi sua ipsa
 spontè se obtulerunt ad dicendum testimonia, suspi-
 2 cio namque hinc exoritur, qua fides eorum laboret. Ita
 scribunt Barr. in l. libertorum, C. de testib. Bald. in l. 4.
 C. eod. Capella Tolosan. in q. 384. Ruin. in cons. 146. nu.
 1. lib. 1. Marfil. in consil. 2. num. 41. in cons. 2. num. 8. in
 consil. 18. nu. 31. & in cons. 20. num. 38. & in sing. 140. &
 Neuz. in cons. 25. num. 17.

3 Secundũ est vitium, quando animosè nimis ferunt
 testimonia. Nam, & tunc suspecti sunt, sicuti responde-
 runt Barbat. in cons. 32. col. 2. lib. 1. Soc. Sen. in cons. 249.
 col. 4. lib. 2. Crau. in cons. 249. num. 4. & Gram. in cons.
 12. num. 1. in crimin.

4 Tertium est vitium, quando se contra testes à feren-
 do testimonio se subtrahunt. Nam tunc præsumitur, quod
 gratia, vel odio, vel timore se subtrahant, & ideo suspecti
 fiunt. Ita gl. & ibi Innoc. & reliqui in c. 1. de testib. co-
 gen. Spec. in tit. de teste, §. qualiter, vers. sed quomodo
 probatur. Lucas de Penna in l. 3. in 41. præsumpt. C. de
 apochis publ. lib. 10. Felin. in d. c. 1. num. 9. Qui quidem
 intelligit non habere locum in causa criminali, in qua
 non præsumitur contra testem, nisi appareat, quod gra-
 tia, vel odio, vel timore se subtrahat. Et suspicio seu præ-
 5 sumptio hæc operatur, vt tanquam dolosus puniatur
 pœna extraordinaria iudicij arbitraria, criminis stellio-
 natus, quemadmodum post alios scripsi in commenta-
 rijs de arbitrarijs iudicij. lib. 2. in casu 381. in fin. vel
 etiam puniri potest ad interesse parti, ad cuius detrimẽ-
 tum se subtrahit à testificacão. Si verò pretio fuisset cor-
 ruptus pœna falsi puniretur. Ita Felin. in c. delictorum,
 nu. 4. de testibus.

6 Quartum est vitium, quando testes per eundem præ-
 medicatum sermonem testificati sunt. Hoc etiam vitio
 suspecti fiunt, l. 3. §. idemque, ff. de testib. scribunt Spec.
 in tit. de teste, §. 1. vers. item quod idem dixerit. Luc. de
 Penna in l. 3. in 42. præsumptione, C. de apochis public.
 lib. 10.

7 Quintum est vitium, ex quo oritur suspicio contra te-
 stes, ne eis fides adhibeatur, & quando deposuerunt su-
 per negatiua non coarctata loco vel tempore. Ita Bald.
 in c. 1. §. si quis per triginta, in fin. de seudo controuer.
 sit inter dominum, & agnat. Alex. in cons. 108. num. 10.
 lib. 2. & Andr. Gaillius in lib. 1. Practicarum Obseruat.
 in obser. 64. num. 4.

8 Sextum est vitium, quo suspecta redditur fides testiũ,
 & quando scilicet post iam dictum testimonium mutant
 seu corrigunt attestacionem ipsam. Quam quidem præ-
 sumptionem seu suspensionem diligenter explicauit Al-
 cianus in tract. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 29. & nos
 eo fusius in lib. 2. de Arbitr. iudic. casu 108. Et ad rem
 aliqua scriptum reliquit Antonius Gabriel in lib. 7. cõ-
 clusionum, in tit. de criminal. in conclus. 28. & de suspi-
 cione, ac ipsamet falsitate, quæ conuincitur ex testium
 varietate, & contrarietate, disputabimus infra lib. 5. in
 præsumpt. 44.

Testium interrogatione, examinationeque alteri mandata, quid aliud commissum præsumatur?

S V M M A R I V M.

- 1 Receptione testium commissã, non præsumitur commissã eorum examinatione.
- 2 Mandatum iurisdictionis est strictè interpretacionis.
- 3 Examinatione testium commissã, præsumitur commissã etiam receptio.
- 4 Examinatione testium commissã, vtrum commissã sit eorum reprobatio? & quod non, probatur nu. 7.

Labo-

5 Laboribus, & impendij parcendum.
 6 Actus debet interpretari, vt vtrique partium consultum sit, & satisfactum.

P R A E S V M P T. LVI.

Contingit sapissime testes esse alio in loco, quam iu-
 dicij vel causæ, iudicem eos ob impedimentum,
 aliquod non posse interrogare, ea propter onus hoc al-
 teri mandatur, vt scribunt omnes in l. iudices, Co. de fide
 instrum. & in §. quoniam, in Authent. de testibus, Qua
 de re doctè, & copiosè disserit proluxè, docet Andreas
 Gaillius in lib. 1. practicarum Obseruat. obser. 96. Dubitati itaque solet,
 quid commissum præsumatur? Hic cum tria sint consideranda, testium receptio,
 examinatio, & eorum reprobatio, sic tres casus consti-
 tuendi sunt.

1 Primus est, quando commissã mandataque fuit te-
 stium receptio. Hoc sanè casu non præsumitur commissã
 ipsorum testium examinatio. Ita Aretinus in ca. licet
 causam, num. 2. & ibidem Dec. in septimo notab. de probat.
 illo textu adducti. Et confert ratio, quod cum maior
 diligentia, & industria requiratur in examinatione, quã
 in leui illo actu receptionis, non præsumitur, quod exa-
 2 minatio ipsa fuerit commissã. Et accedit, quod manda-
 tum iurisdictionis strictè est interpretacionis, vt dice-
 mus infra, & diligenter eius fines obseruandi sunt, l. di-
 ligenter, ff. mand. mandata ergo receptione, non cen-
 setur mandata examinatio.

Secundus est casus, quando mandata commissãque
 fuit & testium examinatio. Hoc sanè casu præsumitur et
 commissã ipsa testium receptio. Ita Decius in d. c. licet
 causam, in septimo notab. in fin. de probat. Et huius tra-
 ditionis ratio est, quia sine receptione testes examinari
 non possunt. Prius enim debent recipi, deinde examina-
 ri. Est ergo receptio necessarium antecedens examina-
 tionis, & propterea censetur mandatum, l. 2. ff. de iurisd.
 omnium iudic.

Tertius est casus, quando commissã mandataque fuit
 testium examinatio, an præsumatur et commissã ipsorum
 testium reprobatio, seu examinatio testium reprobato-
 4 riorum? Et commissã præsumi affirmat post Ho-
 stiensem Bellamera in c. licet causam, num. 8. de probat.
 qui dixit, hanc opinionem vt æquiores esse amplecten-
 dam. Et ij quidem ea ratione, & argumento vsi sunt ex
 auth. & consequenter. C. quomodo, & quando iudex, c.
 prudentiam, de mutuis petit. & leg. terminato, Cod. de
 fructib. & litium expens. Ceterum responderi potest
 illã locum habere in iudicibus ordinarijs, vel delegatis,
 coram quibus reus conuentus iure permitte potest
 actorem reconuenire, sicuti copiosè declarauit in lib. 1.
 de Arbitr. iudic. q. 44. num. 2. & 3.

Secundo moti sunt, quæ sine oppositionib. & contradi-
 ctionibus cognosci non potest, an adhibenda sit fides
 5 ipsis testibus, vel non. Et ideo vt mandata, & commissã
 etiam reprobatio, seu oppositio, & examinatio testium
 reprobatoriorum, tanquam quoddam necessarium an-
 tecedens, argum. l. ad rem, & l. ad legatum, ff. de procur.
 Verum responderetur, non esse iudicium eius cui manda-
 ta est testium examinatio, vt cognoscat an fides sit adhi-
 benda testib. vel non, sed id pertinere ad mandantem, co-
 ram quo aduersarius deducere poterit oppositiones, &
 impetrare, vt eodem in loco examinatorum testiũ, exa-
 minentur, & reprobatorij si ibi extant. Tertiõ adducti
 sunt quod laboribus & impensis parcendum est, l. pro-
 perandum, in prin. C. de iudic. & c. si nem litibus, de do-
 lo, & contum. At qui si ab eodem delegato examinabun-
 tur testes reprobatorij, euitabunt litigantes expens. &
 labores denuo examinandi testes eorum mandante. Er-
 go præsumitur ita mandatum, responderetur, facile esse

aduersario, qui contra testes opponit, impetrare ab ipso
 delegante commissõnem ipsi delegato, vt testes reproba-
 torios recipiat, & examinet. Quarto afferri potest ratio
 6 hæc, quod actus & debet interpretari, vt vtrique partiũ
 consultum, atque satisfactum sit. l. adoptiuus, §. 1. ff. de
 ritu nuptia. & scripti post alios in lib. 2. de Arbitr. iudic.
 casu 199. n. 13. Porro si dicimus quoque commissã te-
 stium probationem, erit satisfactum ei, qui vult reproba-
 re, cum habeat coram quo ius suum deducat. Erit etiam
 consultum eius aduersario, cum & ipse confidat de ip-
 so delegato, ex quo ab eo voluit testes suos examinari.
 Responderi facile potest, quod & si vtrique partium di-
 ci possit satisfactum, non tamen satisfactum erit ipsi iu-
 dici deleganti, qui non dicitur approbasse ipsam delega-
 tum, quoad testium reprobationem, cum maior indu-
 stria, & diligentia eo in casu requiratur, quam in ipsa exa-
 minatione, vt mox dicemus.

Contrariam itaque opinionem, & quod imo manda-
 ta testium examinatione, non præsumatur mandata eor-
 um reprobatio, scripserunt Innoc. & Bald. in capi. licet
 causam, num. 2. de probat. Spec. in tit. de testib. §. quali-
 ter, num. 21. Ang. in l. 2. in princ. ff. de iurisd. om. iud. &
 ibidem Cast. num. 2. in fin. & ibid. Rimin. sen. numer. 2.
 Iaf. num. 9. Socin. nu. 4. Idem censuerunt Felin. in d. c. li-
 cet causam, num. 14. in fin. Dec. in septimo notab. & Be-
 ro. num. 17. & communem testatur Afinius in praxi iu-
 dicatorum, §. 22. cap. 8. Ea ratio vsus est Bero. & pro-
 bavit Afin. quod maior industria, & diligentia requiri-
 tur in testium reprobatione, quam in examinatione. Ve-
 rum crediderim, minus veram esse rationem hanc, cum
 nõ ipse delegatus examinando alios testes super reproba-
 tione primorum, reproberet testes iam examinatos,
 imo nec de eorum fide aliquid quæteret, sed solum exa-
 minare, & nudum factum examinationis impendere di-
 ceretur. Et propterea non maior requiritur industria in
 examinandis his reprobatorijs, quam illis primis. Pro-
 babilior itaque huius traditionis ratio ea mihi videtur
 quod mandatum delegationis causæ, strictam tantum
 admittit interpretationem, c. 1. vbi gl. de off. deleg. in 6.
 & scribunt omnes in l. 1. in princ. ff. de offic. eius, & in d.
 l. 2. ff. de iurisd. om. iud. Quocirca nil plus mandatum
 censetur, quam sonant manifesta mandati verba, nisi id
 veniet in necessarium antecedens, vel consequens. dict.
 l. 2. Porro cum hoc in casu commissã fuerit simpliciter
 examinatio primorum testium, & nullum verbum fa-
 ctum sit de examinatione testium reprobatoriorũ, nec
 illi sint ex necessario aliquo consequenti, dicendum est,
 commissõnem non comprehendere examinationem il-
 lam secundam.

Sigillum quando præsumptionem, vel plenam fidem faciat, tam publicis, quam priuatis in negocijs, diligens, & accurata explanatio?

S V M M A R I V M.

- 1 Sigillum aliud publicum, aliud priuatum.
- 2 Sigilli publici duplex forma.
- 3 Sigillum vt cuius magistratus sit cognoscatur, literas insculptas habere debet.
- 4 Sphynxis imaginem Cesar Augustus in annulo gerebat.
- 5 Sigillum characteres nominis domini, vel eius imaginem habere sufficit.
- 6 Rei certæ & demonstratæ frustra adijcitur demonstratio.
- 7 Sigillum præsumitur appositum volente domino sigilli, vel sigilli custode.
- 8 Sigillum alterius non conuenit dignitati magistratus, & illo adhibito quædam arguitur suspicio.
- 9 Sigillum si cui scripturæ impressum sit non appareat, verbis debet

- debet exprimi.
- 10 Sigillum multis, & quibus de causis soleat apponi.
- 11 Sigilli appositionis causa non expressa, probabiliter dubitatur de sigillantis consensu.
- 12 Scripta in charta sigillata antequam scriberetur, non censetur princeps confirmasse.
- 13 Subscriptio post sigilli impressionem non est necessaria, quando versatur in pertinentibus ad publicum ipsius sigillantis officium.
- 14 Sigillum episcopi absque alia subscriptione notarij, vel testium probat.
- 15 Subscriptio vel notarij, vel testium requiritur in his, quæ ad sigillantis officium non pertinent.
- 16 Sigillum publicum egrediens terminos suæ autoritatis, non amplius publicum, sed priuatum appellari debet.
- 17 Sigilli autoritas restringitur ad causam, & officium, ad quod fuit ordinatum.
- 18 Arcus custos, non debet restituere arcem ei, qui venit cum sigillo domini.
- 19 Filius fam. mercator si statuto obligetur, intelligitur ex contractu causa mercimoniorum inito.
- 20 Mercatorum libris fidem adhibendam, intelligitur in pertinentibus ad mercaturam.
- 21 Subscriptio cancellarij vel testium, requiritur in negotio quidem publico, sed sigillo illi actui non conuenienti adhibito.
- 22 Subscriptio non est opus, si stylus, & consuetudo aliter obseruet, vel causa sit leuis, nu. 24.
- 23 Sigillo soli etiam sine scriptura, ex consuetudine fidem adhiberi.
- 25 Sigillum principis adiectum a sui primato, illi robur tribuit.
- 26 Sigillum publicum rectè rite & que impressum, quam habeat vim, num. 27. 28. & 29.
- 30 Sigillum priuatum plenam facit fidem adhibita scriptura confecta de re propria ipsius sigillantis. Et quid sit, si adhibetur sigillum alienum, nu. 31.
- 32 Scripturam, vel literas alias suo sigillo an quis videatur approbasse, nu. 34. 35. & 36.
- 33 Sigillum idem quod subscriptio operatur.
- 37 Sigillum aliena scriptura appositum, non requirit aliam subscriptionem. Et quamuis ipsa scriptura loqueretur in tertia persona, num. 38.
- 39 Sigillando non censetur quis approbare ea, quæ in specie ab ipsa sunt reprobata.
- 40 Sigillans alienam scripturam, eam præsumitur approbare, si a parte, vel testibus scriptura sit approbata.
- 41 Sigillum scriptura vacua appositum nil operatur.
- 42 Sigillans scripturam, quam nec vidit, nec legit, non præsumitur approbare. Idem si per fraudem sit appositum sigillum, nu. 43. Vel si versetur magnum præiudicium, tunc enim subscriptio quoque requiritur, num. 44.
- 45 Sigillum non conueniens dignitati sigillantis, aut si in eo literæ non appareant, non præsumitur sigillatam scripturam approbasse.

PRÆSUMPT. LVII.

CVM in iudicijs, & foro frequens sit vsus sigillorū, quibus acta ipsa publica consignari solent. Ea propter hanc actus occasionem, etiam de sigillis priuatorum agam, quod eo libentius faciam, quo intelligo tractationem illam ad rem nostram magis pertinere. Et quanquam de sigilli fide multa scripserim in comment. de Arbitr. iud. lib. 2. casu 113. Nihilominus pleniori (quod aiunt) calamo hic pertractabo ea, quæ huc spectant. Duo itaque disputationis capita distinguo, iuxta duo sigillorum genera. Dicimus enim vnum esse sigillum publicum, aliud verò priuatum. Primum itaque huius disputationis nostræ caput est de sigillo publico, quo princeps, magistratus, iudices,

aquarij, & his similes vtuntur. Et huius sigilli duplex aliquando est forma. Nam aliqui loco sigilli, anulo signatorio vtuntur, cuius tanta est vis, quanta, & ipsius sigilli, vt scribit Innoc. in c. 2. nu. 3. versic. item nota quod ius civile, de fide instrum. & ibid. Bald. col. 3. versic. dicit Innoc. Abbas col. penult. vers. & quod dictum est, Felin. col. ult. vers. dicunt etiam prædicti, Imola in leg. ad testium, §. signum. & ibidem Aret. in primo notab. de testam. Ioan. Fabri in §. possunt, in prin. Inst. de testam. & Ant. Gabriel. in suis conclusionibus lib. 1. tit. de præsump. conclus. 4. nu. 23. Quo autem facile cognoscatur cuius principis vel magistratus sit sigillum, in sculpta esse debent literæ, quibus significetur cuius illud sit, vt puta Rodolphus Romanorum Imperator. Vel Aloysius Moecenigo Dei gratia Venetiarum Dux (hic quidem princeps hoc anno 1577. tertio Non. Iunij, dum hæc scriberem, desijt esse in humanis,) ita scribit Innoc. in d. c. 2. nu. 2. ff. de fide instrum. & ibidem Abbas nu. 14. vers. quo ad primam. Moderni Paris. in consuet. Parisien. tit. 1. §. 5. num. 12. quos secutus sum in comment. de Arbitr. iud. casu 113. nu. 1. & 2.

Cæterum aliquando sigilla hæc habent inculptas aliquas singulares imagines, & signa, quibus alter nemo vtitur, & ob id quidem sufficit absque eo, quod alia litera sint impressa, sicuti vsu euenit in Sylla, qui Iugurta de victi imaginem annulo signatorio inculptam habebat. Et Augusto Cæsare qui Sphingis imaginem simili in annulo gestabat. Præterea hic multos, qui certis his signis vsi sunt, & quorum meminit Alex. ab Alex. lib. 2. diet. genialium, ca. 19. Hodie Summi Pontifices expressas eorum in singillis habent imagines Beatissimorum Apostolorū Petri & Pauli. Alia verò est obseruatio Cesarum, ij in singillis inculptas habent sui imagines, sedentes in folio vna cum diademate, & sceptro, & circumscriptum habent ipsorum nomen, vt puta Rodolphus Romanorum Imperator. Ita scribit Io. Bertach. in tract. de episcopo, lib. 3. par. 1. nu. 43. & Io. de Grassis in tract. de rescript. num. 8. & Restaurus Gastaldus in tract. de Imperatore, q. 47. nu. 5. Nulla tamen est differentia inter vnam, & alteram sigilli formam, cum eandem fidem faciat sigillum sine ea literarū seu nominis circumscriptione, si modò certū est, hoc esse illius sigillantis sigillum, ac illud quod habet inculptū nomen. Ita tradit Anch. Ioan. Andr. & Gemin. in c. 2. col. 2. de procurator. in 6. cum dixerunt, sufficere, quod sigillum habeat characteres nominis domini sigilli, vel eius imaginē. Et multo clarius idem censuit Innoc. in c. 2. col. 2. de fide instr. cuius verba hæc sunt. Nec exigitur quod ibi sint literæ, dummodo alias certum sit de sigillo. Idem censuit Crau. in tract. de antiq. temp. in quinta particula primæ partis princ. nu. 46. in fin. Cuius traditionis ea est ratio, quod rei certæ, & demonstratæ frustra adijcitur demonstratio leg. i. ff. de dote preleg. Cum autem sigillum adhibetur atque ita imprimatur scripturæ, necesse minime est, quod exprimat a quo adhibitum fuerit hoc sigillum. quāquid præsumitur appositum volente dño ipsius sigilli, vel volente sigilli custode. Solent enim principes habere cancellarios magnos, quibus sigillorū curā, custodiamq; committunt. Habent, & magistratus sigillorum suorum custodes. Cum ergo alicui scripturæ, rescripto, vel actui, imprimitur sigillum, præsumitur impressum primò volente, & mandante ipso Principe, vel magistratu. Et secundò volente eo, qui sigilli custos est. Ita in specie publici sigilli scripserunt Innoc. in d. ca. 2. nu. 2. de fide instr. & ibid. Abbas nu. 15. & Crau. in tract. de antiq. temp. in 5. par. primæ partis princ. num. 48. Quæ quidem intelligunt ij Doctor. quando sigillū est ipsius magistratus proprium, secus si alterius. Nam tunc requiritur expressa attestatio, a quo, & quare fuerit adhibitum. Et est ratio, quia cum sigillum alterius tñ conueniat

ueniat dignitati magistratus, si illud adhibetur, quædā suspicio arguitur. Ita sentit Abb. in d. c. 2. n. 15. in fin. & num. 6. de fide instrum. Illud præterea obseruandū est, quod qñ imprimatur sigillum ipsi scripturæ, si aliud de non constat, vt puta ex ipsa subiecta materia, vel alia ex causa, quare adhibitum fuerit sigillum, exprimi id dēt aliquibus verbis, sicuti affirmant Innoc. in d. c. 2. n. 3. de fide instr. & Moderni Paris. in consuet. Paris. tit. 1. §. 5. num. 13. Nam (vt inquit Innoc.) sigillum t multis de causis apponi solet scripturis. Aliquando in signum consensu, si fideiussor, §. ult. ff. de pign. act. c. sine exceptione, l. 2. q. 2. & c. 1. de procur. Aliquando in signum testimonij. l. Caius. ff. de pign. Aliquando in signum autoritatis, c. redemptor, & c. sacrorum. l. 2. q. 2. Aliquando in signum confirmationis, ca. inter dilectos, de fide instr. Sunt & alia causa quæ nunc omittuntur. Cū ergo multipliciter apponi soleat, ne in æquiuoco laborari contingat, exprimenda est causa, ob quam sigillum hoc adhibetur, arg. c. ult. de libelli obla. & c. ult. de transact. Et præterea accedit, quod nisi causa appositionis sigilli exprimitur, dubitari probabiliter posset, sigillatam ipsè ignorasse causam appositionis, & consequenter non cōsensisse, cum ignorantis nullus sit consensus, vt in specie nostra annotatur Cast. in l. 2. Cod. de reb. alien. non alie. & Purpur. in l. admonendi, numer. 177. ff. de iureiur. qui subiungit post Ang. in l. si ita stipulatus. §. Chryso. l. 2. gonus, de verb. obl. Principem non censeri confirmasse scripta in papyro a se priusquā scriberetur, sigillato, inquit tamen Purpur. præsumptionem esse, quod viderit, & legerit, ideo onus probandi quod ignorauerit, ad negantem pertinet. Cæterum (vt prædixi) necessaria minime est expressio hæc, quando constat, qua de causa impressum sit illud sigillum, vt quia ex ipsius scripturæ natura, subiectaque materia, vel ex stylo constat, cur sigillari soleant scripturæ illi similes. Ita docuit Innoc. in d. c. 2. n. 3. versic. sed si in literis, de fide instr. Dubitari etiam hic solet, an post sigilli impressionem adhibenda sit subscriptio manu ipsius sigillantis, vel testium? Et omnia disputatione, distinguendi sunt duo casus, secundum Decium in cap. post cessionem, num. 10. de proba. ex sententia Innoc. in dic. cap. 2. in fine, de fide instrum. Et apertius eadem distinctione vsus est Petrus Perticēsis, in l. comparationes, n. 25. C. de fide instrum.

13 Primus est casus, quando versatur in pertinentibus ad publicum ipsius sigillantis officium, & super his sigillum adhibetur. Hoc in casu nulla requiritur subscriptio. Ita Decius præcitato in loco ex sententia Innoc. in d. ca. 2. in fine, de fide instrum. Io. Andrea in addit. ad Spec. in tit. de instrumentor. editione. §. nunc dicendum restat, versic. secundum supplementum. Baldi in rub. C. de fide instrum. num. 40. & Abbatis in d. c. post cessionem, n. 4. in 7. opinione, de probationibus. Et idem affirmant Petrus Perticēsis in d. l. comparationes, num. 25. C. de fide instrum. & Guido Papæ qu. 175. Hinc decidit Rota in decis. 1. & decis. 10. in tit. de probat. in nouis, sigillum

14 Episcopi absque alia subscriptione notarij, vel testium probare. Ita pariter decidit Rota in decis. 7. in tit. de offic. deleg. in antiq. quis, sigillo executoris sine subscriptione, & testibus fidem adhiberi, quod quis acceptauit beneficium. Et quamquam Rota, & Guido Papæ, hoc magis tribuant stylo, & consuetudini fori, & curiæ, quā iuri. Attamen Dec. satis probari censuit ex ca. 1. 18. dist. c. si episcopus 75. dist. c. non debet, & c. cum inter, de elec. c. inter dilectos, de fide instrum. cap. si canonici, de offic. ord. in 6. & c. 1. de sent. excomm. in 6. Et hic casus præcedit etiam in officio delegati, vt post Rotam in decis. 7. scripsit Dec. in d. cap. post cessionem, num. 10. qui idem esse dixit in sigillo arbitri. Hunc autem casum locum non habere, quoad præiudicium tertij, censuit præcitato in loco Decius, qui alias declarationes adiungit,

quas quidem infra explicabimus. Secundus est casus quando sigillum adhibetur his, quæ ad sigillantis officium non pertinet. Hoc sanè casu requiritur subscriptio vel notarij, vel testium. Ita Decius in d. c. post cessionem, num. 11. vers. secunda conclusio. ex sententia Nicolai de Matarelis, & Io. Andrea; quos recenset, ac etiam auctoritate Baldi in rubr. Cod. de fide instr. n. 40. qui ob id scriptum reliquit, quod si Priores Perusini sigillant scripturam, in qua contractus alicuius priuati continetur, illud sigillum nil proderit. Hunc etiam casum probauit Petrus Perticēsis in d. l. comparationes, num. 25. de fide instrum. Et hoc in casu, vt inquit præcitato in loco Decius, defendi potest opinio eorum, qui scripserunt, hanc subscriptionem esse necessariam, sicuti dixerunt a Decio ipso multi relati. Et Guido Papæ in d. qu. 175. & q. 481. Soc. Sen. in consilio 275. col. 3. versic. tertio et respondetur. lib. 2. & Did. lib. prac. q. cap. 22. in fin. Et ratio huius casus est manifesta, quia dum sigillum publicum egreditur terminos suæ autoritatis, non amplius publicum, sed priuatum appellari debet, sicuti dicimus in iudice, qui dum aliquē spoliat, & suæ iurisdictionis terminos excedit, non iudicis, sed priuatæ personæ nomen obtrinet, vt scripsi in commentarijs de recuperanda poss. Et præterea (vt ait Decius præcitato in loco) accedit quod auctoritas sigilli restringitur ad causam, & officium, ad quod fuit ordinatum, vt in specie tradunt Bal. & Aret. in dic. cap. post cessionem, & prius Inno. in c. 2. num. 2. prope medium, de fide instrum. arg. cap. significauit, de appe. vbi Bald. scripsit, quod t custos arcis non debet arcem ipsam restituere ei, qui venit cum sigillo domini, cum sigillum non sit ordinatum ad actum illum, & Baldum secuti sunt ibi Butrius, Abbas, & Francus, & Ioan. Bertachin. in tract. de episcopo, lib. 3. parte prima, num. 35. & num. 41. Et simile est quod dicimus, si statuto obligetur filius fam. mercator, intelligitur ex contractu inito causa ipsius mercaturæ, & negotiationis. Ita Barto. in l. 3. §. & hoc edicto, ff. nauar. cau. p. stabul. & in l. vlt. Co. ad S. C. Maced. & Alex. in cons. 208. n. 1. lib. 2. Est etiam simile cum dicimus, si statuto cautum sit, libris t mercatorū esse adhibendam fidem, intelligitur, in pertinentibus ad mercaturam, non autem quo ad cetera omnia. Ita respondit Rom. in consil. 204. & cons. 205. & scripsi in lib. 2. de arbitr. iud. & c. casu 91. n. 23. vbi n. 24. dixi in specie idem esse de sigillo.

21 Hic casus locum etiam habet, quando t negotiū esset quidem publicum, sed tamen sigillum non esset respectu illius negotij conueniens, vt quia alio sigillo vti soleant cancellarij ad illius actus sigillationem, vt si certi actus consueuerunt sigillari sigillo magno, & tamen actus aliquis sigillatur paruo sigillo. Nam adhuc requiritur subscriptio cancellarij, vel testium. Ita scripsi in d. lib. 2. de arbitr. iudicium, casu 113. num. 7. vbi huius sententiæ recensui Rom. in l. admonendi, n. 55. & ibidē Canonem Saccum n. 51. ff. de iureiurand. Fel. in d. cap. post cessionem, num. 7. & Vestrum in praxi lib. 6. cap. 1. n. 9. idem senserunt Abbas in cap. 2. num. 16. in fin. de fid. instrum. & Ioan. Bertachin. in tract. de episcopo, lib. 1. par. 3. num. 33.

22 Hic autem casus cessat, atque ita locum non habet, quando t ex stylo, & consuetudine aliter obseruaretur. Nam tunc nulla subscriptione opus est, etsi sigillo publico priuati actus consignantur. Ita Nicolaus de Matarelis, Io. Andrea; Innoc. & Baldus iam supra commemorati, & quos secutus est Dec. in d. c. post cessionem, num. 12. de probat. & scribit Abb. in c. 2. num. 17. de fide instr. quod si extat consuetudo, vt sigillo Episcopi sigillentur contractus priuatorum, consuetudo illa est obseruanda. Et (inquit Abbas) ille Episcopi cancellarius potest absque alia speciali licentia sigillum adhibere. Quam quidem